

ศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย*

AN APPLICATION OF THE PRINCIP OF THE FOUR VIRTUES CONDUCTIVE TO THE
BENEFITS IN THE PRESENT FOR DEVELOPING THE AGRICULTURISTS' QUALITY
OF LIFE IN PARA RUBER PARK IN BUENKAN PROVINCE

พระมหาพุทธพัฒน์ พุทฺธสโร (คำวิมล)¹, พระครูจิตรธรรมธัช²,

พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม³

Phramaha Phutthaphat Buddhasaro (Khamwimon)¹, Phrakruchirathamthat²,

Phramaha Paitoon Siridhammo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.^{1,2,3}

Email : 6502205019@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และ 3) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย เป็นโครงการที่นำหลักของศีล 5 มาเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปแบบของการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งจากคณะสงฆ์ ภาครัฐและเอกชน โดยมีคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 2. การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มีลักษณะการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติที่ 1 ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดความสมดุล และมีประสิทธิภาพ มีแนวความคิดในการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมสังคมท้องถิ่น 3. การส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การวางแผน มีการจัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน และการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 2) การจัดองค์กร มีการขับเคลื่อนประสานงานระดับคณะสงฆ์ และข้าราชการระดับอำเภออย่างเป็นรูปธรรม 3) งานบุคลากร มีการส่งเสริมสร้างบุคลากรใหม่หรือหาทายาทสืบต่อการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และ

4) การอำนวยความสะดวก มีการสร้างกลไกความสะดวกในสื่อสารกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยการสั่งการตามลำดับชั้นของสายการปกครอง เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เกิดประสิทธิผล

คำสำคัญ : 1. การส่งเสริม 2. การดำเนินงาน 3. โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ABSTRACT

The objectives of this research are (1) to study the operation of the Five Precepts observing village project in Thailand (2) to study the management of the Five precepts observing village projects in the territory of Phon Pisai District Nongkhai Provinc and (3) to study the enhancement of operation in the Five precepts observing village projects in the territory of Phon Pisai District, Nongkhai Province. This research is the qualitative research. The research instrument was an interview form. Data analysis was performed using descriptive analysis.

The results of research are found that: 1. The operation of the Five Precepts observing village Projects in Thailand is the project that provides the Five Precepts for moving the operation in the integrative formats of participation from the Buddhist monks, state sector and private sector by having the committee of the Five Precepts observing village project in the level of provinces, districts, subdistricts and village in order to encourage all sectors in society to participate in operation and creation of unity by using the principle of Dhamma in Buddhism. 2. The management of the Five Precepts observing village project in the territory of Phon Pisai District, Nongkhai Province is found that the characteristics of management that connect with the national strategy 1 consist of process of managing the personnel administration, managing the budgets and materials to be equivalent and to be sufficient and to have the concept in developing the machinery for operating the Five Precepts observing village project for accomplishment and achieving the objectives agreeable to the tradition of local society. 3. The enhancement of operating the Five Precepts observing Village Project in the territory of Pho Pisai District, Nongkhai Province is found that to have 4 methods, that is, 1) Planning: to provide the meeting the village committee and propagate or broadcast the news to people in the village or the community to realize of value of Five Precepts 2) to provide the organization for operating the connection with Buddhist monks and the officials in the District level as concrete 3) the personnel work is to enhance the new personnel or find out the heiress to operate the Five Precepts observing village project in the territory of Phon Pisai District, Nongkhai Province and 4) for direction, to provide creation of machinery for convenience in

communication with various organizations by ordering in accordance with the administrative direction for operating the project effectively.

Keywords : 1. Promotion 2. Operation 3. Village project keeping the 5 precepts

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต ปัจจุบันนี้คนเราส่วนใหญ่รู้จักศีล 5 แต่ไม่มีผู้ใดคิดที่จะปฏิบัติตาม ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบัน คนเริ่มจะเห็นการกระทำที่มันไม่ดีเป็นเรื่องปกติ ส่วนคนที่ทำความดีก็ดูเหมือนว่าจะเป็นคนไม่ปกติและอาจจะดำเนินชีวิตในสังคมไม่ราบรื่น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจศีล ๕ อย่างแท้จริงและลึกซึ้ง จึงทำให้หลงทำผิดไปโดยไม่ตั้งใจ ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าต่อคำว่า “ความดีและความเจริญ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย และในสังคมปัจจุบัน เราจะได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ในด้านลบที่สะท้อนปัญหาของสังคมซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มีหลายรูปแบบมีความซับซ้อนและรุนแรงที่แตกต่างกัน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เกิดจากการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่กระทบกับคนส่วนใหญ่ในสังคม และทุกคนไม่ยากให้มันเกิดขึ้น แต่ทุกคนต่างก็เห็นว่ามันสามารถจะแก้ไขได้ด้วยการกระทำร่วมกัน ส่วนความซับซ้อนและรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ นั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว ความไร้ระเบียบของสังคมที่นับวันจะมีมากขึ้น ความเปราะบางของพฤติกรรมอย่างรุนแรงไปจากบรรทัดฐานของสังคมดั้งเดิม เช่น การเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมแล้วพัฒนามาเป็นสังคมเทคโนโลยี สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นลำดับ กอปรกับการเพิ่มขึ้นของประชากร การอพยพย้ายถิ่นทั้งในประเทศและระหว่างประเทศอย่างไร้พรมแดน จนทำให้การขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยสาเหตุหลายประการจึงส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่มีปัญหา เช่น การใช้ความรุนแรง ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการเบียดเบียนแย่งชิงทรัพยากรกัน และกันปัญหาการล่องละเมิดทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาการนอกใจคู่สมรส ปัญหาการฉ้อโกงด้วยกลด้วยวิธีการต่าง ๆ ปัญหาการมั่วสุมเสพยาเสพติดของคนในสังคม เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เพิ่มและทวีความรุนแรงขึ้นทุกวันจนกลายเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2559)

ได้ส่งผลต่อการบริโภคแบบแผนการเลี้ยงดู และปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและชาติโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้นรัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสำคัญต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคม รวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อลดอคติของการพัฒนากระแสหลัก เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการสร้างสังคมปรองดอง ส่งเสริมแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คำนึงถึงรากฐาน

ทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตให้กับสังคมไทย ในอนาคตได้ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทางอย่างชัดเจนในการ ส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญใน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดอง สมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ปัญหา ที่กล่าวถึงนี้ ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการล่งละเมิดศีล 5 ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานของ มนุษยชาติตามหลักการของพระพุทธศาสนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2559)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการส่งเสริมให้ สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทาง ของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรม ในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัย ได้นำหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนาไปพัฒนา ชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ ส่งเสริมและ สนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระ มหารัชมังคลาจารย์ ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ความว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้น ๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุขเมื่อ เป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล 5” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความ สงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการ สร้างความปรองดองสมานฉันท์แก่ ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง 77 จังหวัด (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556)

ดังนั้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงได้ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าว ในการดำเนินงาน ภายในจังหวัดหนองคาย ได้ยึดแนวการปฏิบัติงานโครงการตาม “แนวทางการดำเนินงานโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล 5 : ชาวประชาเป็นสุข ในดำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช” โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 2 สาย ดังนี้ ในส่วนฝ่ายราชการหรือฝ่ายฆราวาสใน จังหวัด จะเริ่มจากผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่า ราชการจังหวัดเป็นประธาน วัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด เป็น เลขาธิการร่วม จากนั้นจะมีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการฯ ประจำหมู่บ้าน โดยมีเจ้าอาวาสเป็น ประธาน ผู้ใหญ่บ้านเป็นรองประธานมีนักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอ เป็นคณะทำงานและ เลขาธิการ และมีผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นคณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการซึ่งทางฝ่ายราชการจะ มี นายอำเภอ อบจ. อบต. เทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน คอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนการจัดกิจกรรม ทางศาสนาส่งเสริมให้มีการรักษาศีล ๕ เพื่อให้กำลังใจผู้ที่ขับเคลื่อนโครงการของฝ่ายคณะสงฆ์ ในส่วน ของฝ่ายคณะสงฆ์ในจังหวัด จะเริ่มจากเจ้าคณะจังหวัดเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการบริหาร โครงการระดับจังหวัด และมีผู้แทนเจ้าคณะจังหวัดทั้ง 2 นิการเป็นกรรมการร่วมบริหารโครงการ จากนั้นจะเป็นคณะทำงานโครงการฯ ประจำหมู่บ้าน มีเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลเป็นที่ปรึกษา เจ้าอาวาสเป็นประธาน พระผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส จะเป็นผู้ช่วยเลขานุการทำหน้าที่

ประสานงาน มี อดปต. (หน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล) เป็นคณะทำงาน จากการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในจังหวัดหนองคาย ได้ดำเนินการเข้าสู่ระยะที่ ๓ เป็นระยะที่สร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และ โรงเรียน ซึ่งในการดำเนินการในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ได้เสร็จสิ้นไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในจังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะโครงการได้ดำเนินการ ตามกระบวนการที่มีการสร้างความร่วมมือกับทุกหน่วยงานภายในจังหวัดหนองคาย และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนภายในจังหวัด สู่อำเภอ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เพื่อที่จะได้พัฒนาในส่วนที่ยังมีปัญหาให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นการต่อยอดในการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย
- 2.3 เพื่อศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้ทราบการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย
- 3.2 ได้ทราบการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย
- 3.3 ได้การส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังนี้ รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์รายงานการวิจัย เอกสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนำเสนอแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ คือ ชุมชนในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ทั้งหมด 11 ตำบล ประกอบด้วย 1. ตำบลจุมพล 2. ตำบลสร้างนางขาว 3. ตำบลวัดหลวง 4. ตำบลกุดบง 5. ตำบลชุมช้าง 6. ตำบลทุ่งหลวง 7. ตำบลเหล่าต่างคำ 8. ตำบลนาหนัง 9. ตำบลเขม 10. ตำบลบ้านโพธิ์ 11. ตำบลบ้านผือ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัย

ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นการคัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจงเลือก โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ชุมชนในสนามวิจัย อนุญาตให้เก็บข้อมูลมีวิธีชีวิตและอยู่จริงในสนามวิจัยประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ชัย เจ้าคณะตำบล ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย ประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งทั้งหมดจำนวน 28 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ๒ ประเภท คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง 2. กำหนดแหล่งข้อมูล รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 28 รูป/คน 3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 28 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูล สำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์ ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ของการวิจัย และการนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการพัฒนาต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย เป็นโครงการที่นำหลักของศีล 5 มาเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปแบบของการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งจากคณะสงฆ์ ภาครัฐและเอกชน โดยมีคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

5.2 การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย พบว่ามีลักษณะการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติที่ 1 ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดความสมดุล และมีประสิทธิภาพ มีแนวความคิดในการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมสังคมท้องถิ่น

5.3 การส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การวางแผน มีการจัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน และการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 2) การจัดองค์กร มีการขับเคลื่อนประสานงานระดับคณะสงฆ์และข้าราชการระดับอำเภออย่างเป็นรูปธรรม 3) งานบุคลากร มีการส่งเสริมสร้างบุคลากรใหม่หรือหาทายาทสืบทอดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และ 4) การอำนวยความสะดวก มีการสร้างกลไกลดความสับสนในสื่อสารกำกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยการสั่งการตามลำดับชั้นของสายการปกครอง เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เกิดประสิทธิผล

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศไทย เป็นโครงการที่นำหลักของศีล 5 มาเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปแบบของการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งจากคณะสงฆ์ ภาครัฐและเอกชน โดยมีคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบูล (พิศาลชิโรภาส) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักศีล 5 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กันมาอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้โดยการรักษาศีล 5 และการบูรณาการหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยความร่วมมือกันระหว่างชุมชน วัด และราชการ (บวร) ที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางสังคมโดยใช้หลักศีล 5 และหลักธรรมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยบูรณาการกับกิจกรรมของชุมชน ดังนี้ 1) ด้านหลักประกันชีวิต ใช้หลักสัจจะธรรมกับการส่งเสริมความสามัคคีและคุ้มครองสิทธิ ทำให้ลดปัญหาการมุงร้ายต่อชีวิต 2) ด้านหลักประกันทรัพย์สิน ใช้หลักคิหิสุขกับการตั้งกองทุนการเงิน/สวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือประชาชน ทำให้ลดปัญหาการลักขโมยทรัพย์สินในชุมชน 3) ด้านหลักประกันครอบครัว ใช้หลักขรวาสธรรมกับการส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์ของหมู่บ้าน ทำให้ลดปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ 4) ด้านหลักประกันสังคม ใช้หลักสังคหัตถุธรรมกับการส่งเสริมการรักษามารยาทการพูดในชุมชน ทำให้ลดปัญหาการหลอกลวงและความขัดแย้งกันในชุมชน และ 5) ด้านหลักประกันสุขภาพ ใช้หลักกุฎติธรรมกับการส่งเสริมการลด ละ เลิก อบายมุข และยาเสพติด ทำให้ลดปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งทำให้ชาวชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ร่วมกันด้วยความรักสามัคคีและสันติสุขได้อย่างยั่งยืน

6.2 การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มีลักษณะการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติที่ 1 ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ให้เกิดความสมดุล และมีประสิทธิภาพ มีแนวความคิดในการพัฒนาหลักการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมสังคมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระสมุห์ชัยรัตน์ สีลวฑฺฒโน (ภูมาลี) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาพฤติกรรมรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

โรงเรียนบ้านสวนหลวง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ การรักษาศิล 5 เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสวนหลวง (รัตนวิจิตรพิทยาคาร) จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีการเข้ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนา, ประสบการณ์ในการเรียนธรรมศึกษา มีความคิดต่อความคิดเห็นของ การรักษาศิล 5 เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ในแต่ละด้านและมุมมองเกี่ยวกับการรักษาศิล 5 นั้น แต่ละท่านที่ได้ ให้สัมภาษณ์ได้มีการกล่าวไว้ในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป เช่นการมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี การมุ่งเน้นไปที่การรักษาศิล การมุ่งเน้นไปที่การมีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม รวมไปถึงการฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย และกฎเกณฑ์ที่ให้นักเรียนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต และส่วนที่จะให้นักเรียนนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันเกี่ยวกับนักเรียนจะเน้นไปที่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการอยู่ร่วมกับสังคม ดังนั้นจุดหลักของการรักษาศิลของนักเรียน คือการใช้ชีวิตให้เป็น อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นคนดีของสังคม

6.3 การส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่า มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การวางแผน มีการจัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน และการณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศิล 5 2) การจัดองค์กร มีการขับเคลื่อนประสานงานระดับคณะสงฆ์และข้าราชการระดับอำเภออย่างเป็นรูปธรรม 3) งานบุคลากร มีการส่งเสริมสร้างบุคลากรใหม่หรือหาทายาทสืบต่อการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศิลป 5 ในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย และ 4) การอำนวยความสะดวก มีการสร้างกลไกลดความสับสนในสื่อสารกำกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยการสั่งการตามลำดับชั้นของสายการปกครอง เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ จีระชัย วงศ์ขารี (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในอำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในอำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ด้านการส่งเสริมงานบุญปลอดอบายมุข ด้านการส่งเสริมสวดมนต์ข้ามปี ด้านการส่งเสริมงานศพปลอดอบายมุข ตามลำดับ การเปรียบเทียบการศึกษาวเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในอำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร โดยรวมประชาชนที่มี อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีแนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อาชีพของหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในอำเภอคำชะโนด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะ 1) ควรมีการทำประชาสังคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้าน และกำหนดเป็นนโยบายหมู่บ้านรักษาศิล 5 ที่จะต้องปฏิบัติร่วมกัน 2) วัด บ้านและโรงเรียน ควรส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของหมู่บ้านรักษาศิล 5 โดยกำหนดสถานที่ (วัด) ที่มีความพร้อมในแต่ละแห่งในตำบลหมู่บ้าน 3) ควรส่งเสริมการรักษาศิล 5 และจัดงานทำบุญทุกงานให้ปลอดอบายมุข 4) ประชาชนควรส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาศิล 5 เพื่อให้เป็นหมู่บ้านรักษาศิล 5 ที่เป็นต้นแบบต่อไป ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของหมู่บ้านรักษาศิล 5 ผลที่พึงจะได้รับก็คือความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ (วัด) บ้าน (ชุมชน/หมู่บ้าน) และโรงเรียน(สถานศึกษา) ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญต่าง ๆ ให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุขแก่ตนเองและสังคม

7. องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การวางแผน มีการจัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน และการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 2) การจัดองค์กร มีการขับเคลื่อนประสานงานระดับคณะสงฆ์และข้าราชการระดับอำเภออย่างเป็นรูปธรรม 3) งานบุคลากร มีการส่งเสริมสร้างบุคลากรใหม่หรือหาทายาทสืบทอดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย และ 4) การอำนวยการ มีการสร้างกลไกกลความสะดวกในสื่อสารกำกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยการสั่งการตามลำดับชั้นของสายการปกครองเพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เกิดประสิทธิผล

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ควรร่วมกันสร้างกลยุทธการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของสถาบันการศึกษาที่มุ่งประเด็นการบูรณาการกับศาสตร์วิชาชีพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

8.1.2 ควรสร้างเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์พันธกิจของหน่วยงาน เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานรู้สึกถึงมีส่วนร่วม หรือการมีความรู้สึกต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผ่านโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อที่จะสร้างสรรค์การพัฒนาที่งานในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

8.1.3 ควรพิจารณากระบวนการและปัจจัยในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การส่งเสริมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ควรตั้งแผนการในการดำเนินงานก่อให้เกิดคน และงานที่มีคุณภาพ ด้วยการถอดบทเรียนในการเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากมองเป้าหมาย เอกลักษณ์ เอกภาพ อยู่ในสังคม ดำรงชีพ ดำเนินชีวิตในหนทางที่ถูกต้องตามกระบวนการและปัจจัยในการขับเคลื่อนโครงการในการที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

8.2.2 ควรพิจารณาการพัฒนาการจัดการงานในโครงการฯ และสร้างกระบวนการการบริหารและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ผ่านโครงการจะต้องมีปัจจัยในการสร้างการเรียนรู้ให้บุคคลให้ก่อให้เกิดแรงงาน การพัฒนาตน การเกิดทักษะในการขับเคลื่อนโครงการ

8.2.3 ควรพิจารณาสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการ โดยพิจารณาที่คุณภาพของทุนมนุษย์ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม และจัดทำเป็นคู่มือในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแบบสากล

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จในการบริหารขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีลธรรม

8.3.2 ควรศึกษาการจัดการความรู้ในการบริหารขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแบบพุทธบูรณาการ เพื่อพัฒนาจิตใจ องค์กร และสังคม เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาองค์กร และบุคลากรในองค์กร

8.3.3 ควรศึกษา การบริหารขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสร้างแนวทาง เพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชนอย่างยั่งยืน และจะเป็นการสร้างเครือข่ายของโครงการหมู่บ้านศีล 5 ที่มีความหลากหลาย

8.3.4 ควรศึกษาการสอนศีล 5 กับกลุ่มเยาวชน เพื่อที่จะเป็นการทราบปัญหา วิธีการสอน เพื่อที่จะเกิดการพัฒนาการสอนศีลธรรมที่มีความทันสมัย เหมาะสมกับเยาวชนในปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

- จิรัชย์ วงศ์ขารี. (2564). การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูธรรมธรไพฑูรย์ ญาณวิบุโล (พิศาลวิโรภาส). (2565). การบูรณาการหลักศีล 5 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์ชัยรัตน์ สีลวฑฒโน (ภูมาลี). (2565). ศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสวนหลวง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกฤษฎามนตรี.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล 5.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ในงานการให้คำปรึกษาและมีเมตตาของ พระครูจิรัธรรมธัช, รศ.ดร. ประธานที่ปรึกษา และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย